

Geyl en Vlaanderen, een discussie

Weerwoord van Louis Vos

Na de beschouwingen die A. W. Willemsen in het vorige nummer van dit tijdschrift aan mijn artikel 'De eierdans van P. Geyl' wijdde, lijkt het mij van belang aan te duiden op welke punten onze interpretaties uit elkaar lopen. Willemsen is het nu met mij eens dat voor Geyl niet 'de federalistische hervorming van de Belgische staat' maar wel 'politiek Grootnederland' het einddoel was, en eveneens dat Geyl dit einddoel deelde met het weekblad *Vlaanderen*. Hij houdt niettemin vol dat Geyl behoorde tot de gematigde richting in het Vlaams-nationalisme, en stelt daartoe vooraf dat in de jaren twintig ongeveer ieder politiek bewuste Belg twijfelde aan het voortbestaan van België, om daarna te verzekeren dat Geyl zijn concreet politiek handelen niet afstemde op zijn grootnederlands ideaal, en vervolgens dat zijn tactische menigverschillen met *Vlaanderen* essentiëler waren dan het feit dat hij 'theoretisch eenzelfde einddoel' zag.

Bij Geyl een volledige scheiding veronderstellen tussen uiteindelijk ideaal en concrete politiek - enkel op grond van vage verwijzingen naar 'zijn afkeer van abstract systeemdenken' en zijn 'activistische dadendrang' - lijkt mij een onhoudbare constructie. Er bestaat geen onverzoenbaarheid tussen concrete actie en einddoel. Integendeel: het laatste dient als richtsnoer voor het eerste. Ieder politicus die iets wil bereiken kijkt zowel naar zijn doel als naar de praktische mogelijkheden om dat te verwezenlijken. Ook Geyl deed dat en was er zich goed van bewust. In een brief van 25 augustus 1926 drukte hij Vos op het hart dat er tussen een 'constructieve, reformatorische politiek en radicale beginselpolitiek' geen tegenstelling bestond, en het zelfs de behoefte was van het ogenblik die twee te verzoenen, 'zonder verwatering van het laatste, maar met gestadige aandacht voor het eerste'¹. Omdat hij die twee wilde verzoenen probeerde Geyl aan de ene kant Vos zoveel mogelijk naar de principiële politiek van *Vlaanderen* te drijven, en aan de andere kant de *Vlaanderen-mensen*, die hij als de meest vasthoudende en principiële medestanders aanzag, tot een meer met de concrete mogelijkheden overeenstemmende strategie te brengen.

Willemsen houdt bij zijn beoordeling van Geyls optreden enkel rekening met diens zin voor 'Realpolitik' en maakt een volledige abstractie van zijn doelstellingen. Een dergelijke reductie tot het strategische - toch slechts de weg waarlangs een bepaald doel wordt bereikt - is voor een politieke typering onverantwoord. Wie een bestaande politieke structuur omver wil werpen wordt normaal beschouwd als radicaal, ook al houdt hij in zijn streven rekening met wat politiek haalbaar is. Toegepast op Geyl: hij streefde naar de realisatie van een politiek groot-Nederland, maar wees uit 'realpolitische' overwegingen een openlijke irredentistische beweging af. Meer kans op succes zag hij via de omweg van zelfbestuur voor Vlaanderen, een stap die de internationale crisis bevorderen zou, waarna een aanhechting van Vlaanderen bij Nederland mogelijk werd. Zoals ik schreef: 'gematigd

1. P. van Hees en A. W. Willemsen, ed., *Geyl en Vlaanderen. Uit het archief van prof. dr. P. Geyl. Brieven en notities*, I, 1911-1927 (Antwerpen, 1973) 350.

kan men deze radicale politiek alleen noemen op het vlak van de strategie, maar dan zou men haar beter typeren als tactisch, pragmatisch of opportunistisch'.

Het methodische hoofdbezwaar van Willemsen tegen mijn artikel vormt de beschuldiging dat het opgebouwd is uit 'voor het merendeel uit zijn verband gerukte citaten'. Het heeft weinig zin nogmaals al de brieven over wier interpretatie er tussen ons meningsverschil bestaat hier af te drukken of samen te vatten. Ik nodig een ieder uit de gepubliceerde correspondentie zelf ter hand te nemen en na lectuur van de besproken brieven te oordelen. De door Willemsen citaat per citaat gegeven 'context' tast nagenoeg nergens mijn interpretatie aan. Ze noopt me trouwens maar op één punt tot verdere nuancering: het is inderdaad mogelijk dat Geyl bij zijn verwerping van het Belgisch-Nederlands verdrag de mogelijkheid incalculeerde van een ander nog te realiseren verdrag waarin ook aan de Vlaamse belangen tegemoet zou worden gekomen. Voor de andere kwesties blijf ik op mijn standpunt staan.

Willemsens suggestie dat ik teksten uit hun verband ruk verplicht me echter op een kapitaal punt nog wat scherper in te gaan. In 1925 voerde de Frontpartij een campagne tegen het weekblad *Vlaanderen* dat daardoor 415 abonnees verloor. Ver van die campagne te steunen wilde Geyl in september 1925 met andere Hollandse grootnederlanders bemiddelen en vroeg daarbij aan Vos om in te gaan op de eisen van *Vlaanderen*-redacteur De Decker. Vos zou het programma van de Frontpartij moeten veranderen om er ruimte in te maken voor de antibelgicisten van *Vlaanderen* en de medezeggenschap -of de dictatuur naar het woord van Vos- van de extremisten in de leiding van de beweging te verzekeren. In zijn brief van 29 september weigerde Vos resoluut hierop in te gaan omdat hij *Vlaanderen* niet meer als bondgenoot beschouwde². Geyl daarentegen beschouwde het blad nog als medestander. Hij gaf wel toe dat zijn poging om *Vlaanderen* tot een 'redelijker en schappelijker toon' te brengen mislukt was, maar betreurde het kort nadien ten zeerste dat Vos in *De Ploeg* openlijk *Vlaanderen* bleef bestrijden³. Later heeft Geyl die kwestie geheel anders voorgesteld. Over zijn ontmoeting met Vos in 1945 schreef hij zeven jaar later: 'Overigens kwam ook ons oud geschilpunt te berde en ik liet niet na nog eens op te merken dat voor mij één van de grootste ergernissen zijn [Vos'] gelijkmoedigheid onder de stelselmatige aanvallen van *Vlaanderen* was geweest', en hij voegde er de bedenking aan toe dat er 'zeker weinig politici zijn geweest die zo'n afkeer hadden van strijd' als Vos⁴. Geyls eigen waarschuwing aan Vos over het gevaar van het weekblad *Vlaanderen*, zouden steeds weer afgeschampt zijn op Vos' 'schouderophalende geringschatting van die verderfelijke geesteshouding'. Ten bewijze waarvan Geyl een stukje citeerde uit Vos' brief van 29 september 1925 waarin deze schreef: 'Ik heb mij voorgenomen (zo had hij mij al jaren vroeger geschreven - aldus Geyl) mij helemaal niet meer te storen aan het weekblad *Vlaanderen*'. Geyl liet daarbij echter de meest essentiële zin weg, die waarin Vos stelde: 'Ik ben er niet meer van overtuigd dat *Vlaanderen* nog goed werk verricht benevens al het slechte dat het doet'⁵. Zeker is dat Vos veel vroeger dan Geyl het gevaar van *Vlaanderen* heeft onderkend, en dat Geyl nadien in zijn autobiografische geschriften zijn eigen houding en die van Vos omgekeerd heeft voorgesteld. Een verdraaiing van de werkelijkheid die de biografen van Geyl aardig op het dwaalspoor heeft gebracht.

2. Brieven van 5.9, 15.9 en 29.9.1925, *ibidem*, I, respectievelijk 270, 273 en 279.

3. Brieven van 30.9, 14.10 en 29.10.1925, *ibidem*, I, respectievelijk 282, 288 en 290.

4. P. Geyl, *Herman Vos en zijn betekenis voor de Vlaamse beweging* (Herdenkingsrede gehouden te Antwerpen, november 1952); *Nieuw Vlaams Tijdschrift*, 1952; opgenomen in *Historicus en tijd* (1954) en in *Noord en Zuid. Eenheid en tweehed in de Lage Landen* (Utrecht, 1960) 46-59. Naar deze laatste editie wordt hier verwezen. De geciteerde teksten vindt men resp. op 48, 55 en 54.

5. P. van Hees en A. W. Willemsen, ed., *Geyl en Vlaanderen*, I, 281.

Ankersmit contra Bertels

W. OTTERSPEER

De bespreking van polemische lektuur blijft in buiten-literaire zaken een onbevredigende aangelegenheid. De polemicus is er namelijk op uit om punten te scoren. Hij doet dit via een consequente eenzijdigheid en/of verdraaiing van de positie van de tegenstander. Deze trucjes, die overigens niets te maken hebben met de bij elke discussie behorende inzet en humor, vinden in de literatuur hun bestaansrecht maar lijden in de wetenschap aan kortademigheid die herlezing vaak niet doorstaat.

Grotendeels polemisch van aard was de enorme recensie-activiteit die losbarstte na de verschijning van Kees Bertels' dissertatie *Geschiedenis tussen structuur en evenement*, nu al weer drie jaar geleden¹. Gedeeltelijk vindt dit zijn verklaring in het controversiële taalgebruik en de duidelijk omlinjende stellingname van Bertels. Dit neemt niet weg, dat hij met recht stelde wel veel aandacht maar weinig echte recensies gekregen te hebben².

Zo gaf zijn stijl aanleiding tot veel studentikoze opmerkingen bij Brands³, en tot onwennigheid bij Benthem van den Berg⁴ en Von der Dunk⁵, welke laatste toch ook niet opzij gaat voor een wat minder gebruikelijke metafoor. Weinig centrale hoewel terechte kritiek kwam op de vele slordigheden in namen, noten etcetera. Ook de inhoud van het eerste deel van het boek, dat de praktijk van de avant-garde historici behandelt, veroorzaakte vaak slechts wat gemopper over onrechtvaardigheid tegenover de zogenaamde evenementiële geschiedschrijving⁶. To the point is hier alleen de opmerking van Benthem van den Berg dat Bertels hier zélf een evenementiële beschrijving geeft. Inderdaad had men, ondanks het archetypisch karakter van namen als Febvre, Fogel, Labrousse en Braudel, een wat meer structurele aanpak mogen verwachten.

Ook aangaande het tweede gedeelte, dat de methodologische verantwoording van de avant-garde praktijk in een bespreking van de nieuwste stromingen op kentheoretisch gebied geeft, vindt men in de kritiek weinig diepgaande analyse. Bertels gaat hier uit van zijn definitie van geschiedenis als de dialektiek van onze anachronistische analyse met de eigentijdse belevingen van sociale groepen in hun cultuur. Hij vult deze definitie in een plaatsbepalende behandeling van zowel de hermeneutische interpretatieleer als structuralisme, marxisme en wetenschapsleer. Zo op het eerste gezicht misschien een weinig coherent geheel en bij dit eerste gezicht blijven Von der Dunk en Brands ook steken, Vonder

1. Kees Bertels, *Geschiedenis tussen structuur en evenement. Een methodologisch en wijsgerig onderzoek* (Amsterdam, 1973).

2. *Idem*, 'Waar een fijne neus in overgaat', *De Gids*, CXXXVII (1974) 359.

3. M. C. Brands, 'Verharde geschiedenis: van geval tot getal, van incident tot systeem', *Hollands maandblad*, XV, nr. 306/307 (1973) 12-21.

4. G. van Benthem van den Berg, 'Een fijne neus voor nieuwtjes', *De Gids*, CXXXVII (1974) 137-144.

5. H. W. von der Dunk, 'Kleio en computer', *Cultureel Supplement NRC/Handelsblad*, 4-1 -1974.

6. I. Schöffer, 'Twee wegen naar het verleden', *ibidem*, 18-5-1973.